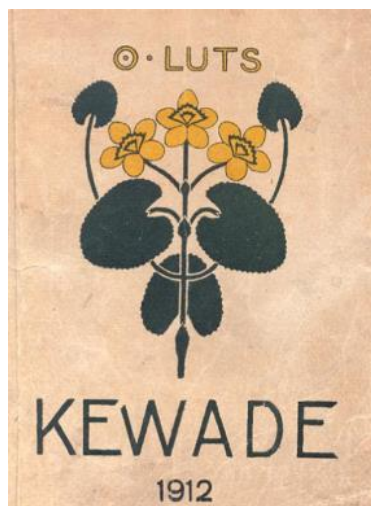

Oskar Lutsu „KEVADE“

Lutsul püsisid eredad mälestused kihelkonnakooli päevilt meeles aastaid ja õhutasid sulge haarama. Kirjanik on meenutanud, et kui ta 1907. aastal veetis mõned kuud oma vanemate uues elukohas Miku talus, Rakke jaama lähedal, tekkis tal idee, et kui õige võtaks kätte ja kirjutaks kas või iseendale mõne lookese oma koolimälestustest.

Oodates kutsed sõjaväkke, veetis Luts 1908. aasta lõpu Miku talus, kirjutades üha uusi ridu oma mälestustest. Luts on öelnud, et ta kirjutas „Kevadet“ rohkem oma ajaviiteks ja lõbuks kui lootuses, et sellest kunagi saab trükitud raamat. Lõpuks tuli kutse ja Luts sõitis kroonuteenistusse.

Seal jätkas ta tööd „Kevade“ käsikirjaga varahommikuti, kui kaaselanikud alles magasid. „Kevade“ kirjutamine kestis vahelduva eduga viis aastat 1907.-1912. aastani. Käsikirja esimeseks kriitikuks oli Lutsu koolis käiv vend Theodor. Kui poiss mõnda peatükki huviga kuulas ja naeris, oli autor veendunud, et see osa on korda läinud, kui poiss ei naernud, tuli need leheküljed hoolikalt ümber töötada.

Peale käsikirja valmimist algasid kirjastamisraskused. Kirjastajad pidasid tööd liiga nõrgaks ega võtnud seda trükkimiseks vastu. Ka vanemad kirjanikud suhtusid käsikirja skeptiliselt. Luts aga ei jätnud jonniga otsustas raamatu oma kulu ja kirjadega ilmutada. Apteegiomanikult Jürgensonilt ja sõpradelt laenas Luts 200 rubla, jagas trükikoja soovitusel käsikirja kahte osasse ja kirjastas selle ise.

„Kevade“ I osa ilmus 1912. aasta novembris 2100 eksemplaris. Kaanel oli noore kunstniku Meibaumi konnakapsalehtede ja- õitega kujundus. Raamat oli 159-leheküljeline ja maksis 60 kopikat. Lugejad haarasid selle lennult. Ainuüksi jõululaupäeval müüdi „Kevadet“ Postimehe raamatukaupluses 200 eksemplari, mis oli omamoodi rekord.

Luts ongi oma elu kõige õnnelikumaks silmapilguks pidanud hetke, kui ta nägi Tartus raamatukaupluse aknale pandud „Kevadet“. Kohe pärast raamatu ilmumist avaldati Postimehes A. Jürgensteini kiitev arvustus. Vastilmunud teost kiitsid nüüd ka need, kes selle enne olid maha laintud ja kirjastada ei julgenud. Raamatu teine osa ilmus 1913. aastal ja sai sama suure menu osaliseks.

Paljudel Lutsu talendi austajatel on tekkinud küsimus, kui palju on siis „Kevades“ tegelikust elust võetud sündmusi ja tegelasi? Kindlasti võime väita, et kui Luts poleks Palamuse koolis käinud, siis poleks meil ka niisugust raamatut. Kirjanik on korduvalt kinnitanud, et vaid ühel osal „Kevade“ tegelastel on olnud kindlad algkujud, kuid ta pole neidki päris täpselt elust kopeerinud.

Joosep Tootsi prototüübiks peetakse Mäeotsa talus elanud Voldemar Tootsonit. Kihelkonnakoolis õppinud ja Venemaale mõisavalitsejaks läinud Tootson on ka ise sellega nõus olnud.

„Kevade“ Teele algkuju Adeele Pärtelpoja pärast käisid paljud Palamuse mehed, nii abielus kui vallalised, valutava südamega ringi. Adeele ei olnud mitte niivõrd ilus, kuivõrd huvitav naine. Adeele õppis kaks talve kihelkonnakoolis, aga Lutsu 2Kevades“ nimetatud poistega ta koos koolis ei käinud. Ta oli neist mõned aastad noorem. Vanemate soovil pidi ta abielluma Kolli talu perepoja Osvaldiga. Hiljem müüs Osvald talu oma nooremale vennale ja kolis naiseга Austraaliasse lambafarmi pidama. Farm hävis tules ja mees suri ka peagi vähki, aga Adeele jäi Austraaliasse ja elas seal pika elu.

Kellamees Lible ehk Kristjan Lill töötas Viru talule kuulunud jahu- ja villaveskis. Peale seda pidas ta kellameheametit, oli hauakaevaja, tappis sigu ja lambaid. Tööd tegi korralikult ja viinavõtmine seda ei seganud. Ometi tuli ta ühel detsembrikuu päeval 1906. aastal matustelt ja purjekile peaga pudenes arvatavasti piibust tuld sauna õlgedele, sellest saun süttis ja mees jäi tulle.

Teada on, et Kiirel prototüüpi ei olnud. Küll aga mäletatakse üht uhket poissi, kes käinud linnakoolis ja kelle isa teinud toredaid nõõridega saapaid. Kunagised Palamuse inimesed on aga arvanud, et Kiire prototüübiks võis olla ühe kaugemal elanud külarätsepa punapäine poeg Jork Käire.

Nii raamatust kui ka filmist on inimestele tuttavad Kentuki Lõvi ja Lati Pats. Ajal, mil Luts Palamusel õppis, ilmus 1899. aastal J. Kõrvi toimetatud „Valguse“ lisalehena FR. Hoffmanni teos „Must kotkas. Üks Ameerika asutajate sõda indiaanlastega“, mida võisid lugeda köster Nyländeri koolipoisidki. Seal võis Lutski inspiratsiooni saada.

Kentuki Lõvi on ajalooline isik. Selleks oli Daniel Boone (1734-1820), kes 1770. aastail rajas USA lõunaosas legendidega ümbritsetud Kentucky asunduse, millest hiljem kasvas välja samanimeline osariik. Indiaanlasi seal ei elanud, aga nad pidasid seda oma jahimaaks ja ei sallinud, et Boone ja teised perekonnas sinna asusid. Valgete asunike juhina sai Boone hüüdnimeks Kentucky Lõvi. Tema võitlustest on kirjutanud paljud Ameerika kirjanikud. Kuidas see mees Lutsu raamatusse sattus ei ole teada.

Lati Patsu puhul ei ole sugugi tegemist kirjaniku fantaasiaga. Tubli apteekriabi Luts tundis terminoloogiat. Tsaariajal oli tõesti mõnel pudelil sildid ladina tähtedes firmanimega LATIPAC. Meil hääldati „c“ ikka nagu „ts“. Esialgne alkohoolsete jookidega kaubitsenud Peterburi firma „Capital“ oli pankrotti läinud, seejärel aga mingil kombel taas tegevust alustanud. Ainult, et ümberpööratud nimega : CAPITAL- LATIPAC. Nii ei saadud teatavate juriidiliste takistuste tõttu pankrottimeistritega kuigi lihtsalt vanu arveid klaarida.